BUILDING UP WONDER CAUSATIVE VERBS WITH [+ANIMATE] SUBJECT. DISCURSIVE AND LINGUISTIC ASPECTS IN ROMANCE CONTEXT

Dana-Luminița Teleoacă (Dobre)
PhD, Scientific Researcher III, „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract:The (more) humble attestation, in the current Romance languages, in particular Romanian and Spanish, of the verbs denoting the concept of 'wonder', respectively of 'astonishment' with [+animate] subjects, does not represent an unnatural aspect, this behaviour reflecting the accordance with the lexicographic frame of these lexemes. In some situations, the same aspect can be explained – at least, upt to an extent – taking into account the exercised competition among some synonymous verbs or a possible poorer representation of the active pattern. The tendency of the current Romance languages, of Romanian in our case, but also of Spanish, to substitute the statement with subject [+animate, +personal] with statements with subject [–animate] needs to be understood also from discursive-assertive perspective: the option for the subject [–animate] actually corresponds to the option for the explicit expression (in the syntactic position of the subject) of the real stimulus, responsible for experiencing a certain state, in other words, for reflecting the option in favour of a clearer and more synthetic pattern. This tendency is far less obvious in the case of French (the current one), speakers of which constantly opt for an explicit expression of the real stimulus within the statement. The contexts in which the subject of the verb 'to wonder' provides the features [+animate], but [–personal] are rather sporadically attested on internet, an assertion available in this case especially for Romanian and Spanish, but also for French on some occasions. In exchange, the similar statements governed by the French émerveiller and the Spanish maravillar are relatively well represented. These discrepancies of attestation have been explained by us taking into account the matrix semantic differences between the psychological verbs which denote the concept 'to wonder' and those which lexicalize the meaning of 'to astonish'.

Keywords: subject [+personal], subject [+animate, –personal], real stimulus, apparent stimulus, synonymic competition, tendency.

1. Precizări preliminare

Pentru discuţia care urmează ne-am oprit asupra a două verbe psihologice, rom. *a mira* şi *a minuna*, respectiv asupra corespondentelor acestora în limbile franceză (cf. fr. *étonner* şi *émerveiller*) şi spaniolă (cf. sp. *extrañar* şi *maravillar*). În conformitate cu definiţiile care figurează în sursele lexicografice ale celor trei limbi romanice considerate, stimulusul declanşator al stării de mirare / minunare[1] este marcat prin excelenţă [–animat][2]. Informaţia

[1] Utilizăm aici terminologia consacrată în studiile de specialitate dedicate câmpului verbelor psihologice şi unde cauza responsabilă pentru declanşarea unei anumite stări psihologice este desemnată în termenii *stimulusului*, la antipod situându-se entitatea *experimentatoare* (v., de ex., Ruwet 1972, 1993; Belleti şi Rizzi 1988; Grimshaw 1990). Ambele concepte sunt, de fapt, validabile cu referire la subclasa verbelor psihologice *cauzative* sau *telice* (ilustrată şi prin verbele considerate pentru discuția de față), definite prin opoziție cu verbele psihologice *de stare*, non-dinamice, pornind de la realizarea sintactică distinctă a experimentatorului, un subiect în cazul verbelor de stare, respectiv un complement direct în cazul celei de a doua categorii (Pustejovsky 1991; Tenny 1994). La alți autori

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

lexicografică este susţinută şi de comportamentul concret al lexemelor verbale în discuţie în plan discursiv, în speţă la nivelul utilizării colocviale a acestora, *contextele excerptate online* (din pagini de limba română, franceză şi spaniolă) *reprezentând mai ales enunţuri cu subiect non-animat* (observaţie legitimabilă îndeosebi în cazul românei, v. *infra*)[3]. Însă, chiar şi în situaţiile în care subiectul gramatical este [+animat, +personal], decodarea (de profunzime) va viza în mod constant nu persoana în sine, ci o anumită atitudine / conduită a acesteia, anumite gesturi, cuvinte etc. În această ordine de idei, va fi posibilă disocierea între un *stimulus aparent* şi un *stimulus real* (care şi constituie *sursa autentică*, responsabilă pentru o anumită experimentare psihologică), respectiv între structurile (sintactice) „pure" şi cele „apropriate"[4].

2. Subiectul-stimulus [+animat] al vb. 'A MIRA' (rom. *a mira*, fr. *étonner* şi sp. *extrañar*)[5]

2.1.Subiect[+animat, +personal][6]

Exemplele cu subiect [+animat, +personal] atestate în pagini de limba română nu sunt deloc numeroase, observaţie valabilă prin comparaţie nu numai cu numărul contextelor cu subiect [–animat] consemnate în Teleoacă (2016a), ci şi prin raportare la exemplele similare înregistrate *infra* pentru verbul corespunzător din franceză şi chiar pentru unele verbe sinonimice din română[7]:

(1) a. ***Vedeta*** *amirat toată audienţa la un eveniment*! (www.cancan.ro/.../parfum-de-mamica-by-dana-rogoz-vedeta);

(Ramchand 2008, Marín şi McNally 2005), verbele cauzative (în lectură non-agentivă) s-ar suprapune cu stativele, în condiţiile în care ele ar implica o relaţie non-dinamică între experimentator şi stimulus.

[2] În glosările respective se precizează de regulă în mod explicit că starea de mirare / minunare este provocată *de ceva, iar nu de... cineva* (cf., de ex., rom. *a* [*se*] *mira* „a fi surprins, nedumerit, uimit (de *ceva*), a găsi că *ceva* e curios, ciudat, de neînţeles", DLRLC; rom. *a*[*se*] *minuna* „a impresiona prin *ceva* neprevăzut", NODEX 2002; fr. [*s'*]*étonner* «surprendre quelqu'un, un groupe, par *quelque chose* d'extraordinaire», Larousse *online*; sp. *extrañar*[*se*] "ver u oír con admiración o extrañeza *algo*", DRAE *online*). Totuşi, sunt şi situaţii în care dicţionarele admit, la nivelul definiţiei lexicografice, ambele tipuri de stimuluşi, non-animat, dar şi animat (cf., de ex., fr. [*s'*]*émerveiller* «éprouver un sentiment d'admiration pour *quelque chose, quelqu'un*» Larousse *online*, TLFi). Alteori, în condiţiile în care astfel de precizări nu sunt făcute explicit, contextele furnizate în sensul ilustrării semanticii verbului respectiv sunt elocvente pentru ambele tipuri de stimuluşi, deşi cu o prevalare netă a enunţurilor relevante pentru natura non-animată a stimulusului (v., de ex., contextele reproduse în DLRLC în dreptul vb. *a minuna*). V. şi discuţia care urmează.

[3] V., în acest sens, discuţia noastră detaliată în Teleoacă (2016a: 282–293) şi (2017).

[4] La Mathieu (1996–1997: 122), numele „pur" (N_b) este definit (cu referire la poziţia sintactică obiect direct) prin opoziţie cu numele „apropriat" (N_a), acesta din urmă putând reprezenta orice substantiv pentru care, într-o poziţie sintactică dată, „N_a de N_b = N_b"; în acest context, de pildă, *ronger* ***l'esprit de Marie*** [N_a de N_b] este echivalent cu *ronger* ***Marie*** [N_b]. În exemplele noastre vom putea admite această dihotomie, însă doar într-un sens mai larg, având în vedere faptul că cele două structuri nu sunt la modul absolut echivalente semantic.

[5] Ca şi 'a minuna', 'a mira' face parte din categoria verbelor psihologice *în relaţie punctuală cu un experimentator*, categorie definibilă dihotomic în literatura de specialitate prin raportare la subclasa verbelor care stabilesc *o relaţie durativă cu experimentatorul* (Barque–Fábregas–Marín 2012: 30 sq.).

[6] În discuţia care urmează, vom avea în vedere exclusiv subiectele reprezentând morfologic un substantiv. O abordare mai complexă, în care a fost inclus şi subiectul pronominal, apare în Teleoacă, *Verbele de mirare*.

[7] Este vorba, în special, despre verbele *a uimi* şi *a surprinde*, ocurente inclusiv într-o serie de contexte în care este exprimat explicit şi stimulusul (real) responsabil pentru o anume experimentare în plan psihologic: „***Dan Negru*** şi-*auimit* fanii ***cu o postare*** de-a dreptul inedită!" (nextstar.a1.ro/.../e-ziua-in-care-adnana-nea-aratat-ca-are-o-voce-minunata-chiar-si-cu...); „***Liderul*** *nu*ne-*a surprins* ***cunimic***…" (www.cugirinfo.ro/calin-moldovan-antrenor-metalurgistul-cugir-liderul-nu-ne-a-surpri...) (pentru mai multe exemple, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*).

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

b. ***Adversarul****nune-a miratdeloc* (www.moldfootball.com/ro/?index=news&news=19029) ş.a.

Numărul limitat al contextelor de acest gen în română se cuvine a fi înţeles nu numai în relaţie cu „detaliul" lexicografic al actualizării subiectului-stimulus al vb. *amira* în mod esenţial ca (pro)nume marcat [–animat], ci şi având în vedere concurenţa făcută acestui verb de lexeme sinonimice precum *a uimi* sau *a surprinde* (v. *supra*), precum și o anumită *tendinţă a românei de a substitui enunţurile cu subiect* [+*animat, +personal*] *prin enunţuri cu subiect* [–*animat*], care şi reprezintă de altfel stimulusul real al unei anumite trăiri afective. De pildă, vorbitorul actual optează pentru enunţuri de tipul: „... i-*a mirat****comportamentul****liderului* sovietic [Hruşciov, *n.n.*]"[8] (www.historia.ro/exclusiv.../ve-ti-kremlin-pleac-hru-ciov-vine-brejnev), selectat în detrimentul tiparului cu subiect-stimulus animat: ... ***liderul sovietic*** *i-a mirat prin comportamentul lui*.

Spre deosebire de situaţia consemnată pentru română, în franceză, verbul *étonner* se construieşte, într-o serie de contexte, şi cu subiect [+animat, +personal][9], în aceste condiţii stimulusul real fiind, de regulă, exprimat ca atare în enunțul respectiv (morfologic, cel mai adesea este vorba despre grupuri prepoziţionale în structura cărora intră prep. *par* / [mai rar] *avec*și un substantiv)[10]:

(2) a. ***Adelle Waldman****, l'auteure du roman,* nous *étonne* ***parson impressionnante intelligence*** (www.babelio.com/livres/Waldman.../624883);
b. ***Mohamed Amine Helifa****n'en a pas fini de nous étonner* (www.sidielhadjaissa.com/article-mohamed-ami...);
c.*Certains* ***adversaires*** *nousont étonnés****par leurs performances*** (www.autonews-magazine.com/blog/?p=43940);
d. ...***le doyen****nousétonnechaque jour****par sa miraculeuse jeunesse*** (www.academie-francaise.fr/reponse-au-discours...) ș.a.

Similar situaţiei consemnate pentru română, şi în cazul spaniolei, mai exact în ceea ce priveşte vb. *extrañar*, numărul contextelor cu subiect [+personal] este foarte limitat, frecvent nici sursa experimentării psihologice nefiind exprimată explicit:

(3) a. *Nos extraña enormemente****señor Ministro****que* [...] *no atendiera los reiterados pedidos para re-categorizar*... (www.radiojesusmaria.com.ar/.../totoral-intende...);
b. ***Los jugadores****han extrañadoa Mourinho* (www.msn.com/...han-extrañado.../vp-CC5AHa) ş.a.

Cel mai adesea, în astfel de situaţii comunicaţionale, sunt selectate – ca şi în cazul românei – alte verbe de mirare, în special *sorprender* şi *asombrar*, în contexte în care este explicitată de regulă şi sursa stării de surprindere (cf., de ex., "En el examen psiquiátrico, ***los adolecentes*** nos *han sorprendido****por la intensidad*** de su angustia...", www.sepypna.com › Artículos)[11].

Contextele atestate *online* ne îndreptăţesc să admitem și în cazul spaniolei o tendinţă de substituire a enunţurilor cu subiect [+personal] prin tipare cu subiect non-animat (v., de ex.,

[8]Exemplele de acest gen sunt foarte bine reprezentate în pagini de limbă română (v. Teleoacă, *Verbele de mirare*).
[9] Și în cazul francezei însă, enunțurile cu subiect-stimulus non-animat sunt superior reprezentate.
[10]Unele dintre enunţurile în care subiectul verbului *étonner* este [+personal] prezintă valoare aspectuală, verbul în discuție făcând parte mai exact din structura unui predicat complex, construit cu verbe ca *finir* (*de*) sau *continuer* (*à*).
[11] Pentru alte exemple, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*.

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

"Nos*extrañó***laactitud** fría *del acusado*", www.aragondigital.es/noticia.asp?notid=117331, prin comparaţie cu***El acusado*** *nos extrañó* ***con su actitud*** *fría*ş.a.).

2.2.Subiect[+animat, –personal]

Contextele în care subiectul verbului 'a mira' prezintă trăsăturile [+animat], dar [–personal] sunt atestate mai degrabă sporadic pe internet, afirmaţie valabilă în special pentru limbile română şi spaniolă. În astfel de situaţii, sursa experimentării stării de mirare reiese cel mai adesea nu din contextul imediat, ci dintr-un context mai amplu, decodarea stimulusului real realizându-se la nivel mai complex, anume discursiv. În română, tiparul se actualizează, de regulă, fie cu un subiect gramatical pronominal (relativul *care*, anaforic pentru un substantiv desemnând numele unui animal), fie cu un subiect subînţeles (care, de asemenea, „evocă" un substantiv cu trăsăturile +animat, –personal), ca în enunţurile:

(4) a. *Oaia**care**a mirattot satul Haşag :)* (www.turnulsfatului.ro/2015/02/19/oaia-care-mirat-tot-satul-hasag/);
b. *Când m-am dus să îmi iau**câinele**acasă, m-amiratpentru că nu m-a băgat deloc in seamă*[12](www.animalutze.com › ... › Caini › Comportament canin si dresaj).

Pentru franceză am consemnat în special contexte în care subiectul [+animat], [–personal], frecvent substantivul generic *animal*, se asociază cu vb. *étonner*, ocurent în construcţii cu valoare aspectuală (cf., de ex., «*Cet **animal**ne cesse de* nous *étonner*»[13], www.amecq.ca › Chronique › 2015 › août › 24 ş.a.). Mai rar, apar şi contexte (non-aspectuale) în care subiectul este morfologic un substantiv care lexicalizează o semnificaţie concretă, particulară; în astfel de cazuri este explicitată de regulă şi sursa exactă (stimulusul real) a uimirii (cf., de ex., «Chaque jour, ***lechien***nous *étonne**par ses prouesses***», www.animaux-online.com/article,lecture,156_c...).

În spaniolă circulă sporadic contexte în care relativul este anaforic pentru un substantiv(-subiect) desemnând numele unui animal, de regulă, termenul generic *animal* (cf., de ex., "Debo decir que *el animal**que*** más me *ha extrañado* es el Koi", zonaforo.meristation.com › ... › Off Topic)[14].

Spre deosebire de situaţia consemnată *supra*, sub **2.1.**, de această dată, nici structurile apropriate (genitivale) nu apar prea frecvent în cazul verbelor din română şi spaniolă (*a mira* şi *extrañar*)[15], acest tipar actualizându-se în cele două limbi îndeosebi cu verbele sinonime *a surprinde*, respectiv *sorprender*:

---

[12] În enunţul citat avem a face cu un subiect subînţeles [cf. ... *m-a mirat* [el, câinele] ***pentru că*** *nu m-a băgat în seamă*...], în condiţiile în care o structură verbală impersonală este exclusă, luând în considerare faptul că locuţ. conj. *pentru că* introduce o circumstanţială cauzală, iar nu o subiectivă (v., prin comparaţie, ... *m-a mirat **că** nu m-a băgat în seamă*, frază în care *m-a mirat* reprezintă cel mai probabil o construcţie impersonală al cărei subiect este subordonata introdusă prin conj. *că*: *m-a mirat **faptul că***...).

[13]Parcurgând un context mai amplu, înţelegem că este vorba despre un mamifer, anume vidra, văzută ca «*un animal... étonnant*».

[14] Din contextul mai amplu, înţelegem că uimirea a fost provocată de faptul că animalul respectiv (un peşte) a depăşit cu mult media de vârstă a speciei sale.

[15] În realitate, opţiunile asociative de acest gen sunt (mult) mai limitate comparativ cu situaţiile în care avem a face cu un subiect [+animat], [+personal] (v., de pildă, ***Ironia / bunul-gust*** (*al*) ***/ trădarea****... fetei a mirat pe toată lumea* şi ****Ironia / bunul-gust***(*al*)***/ trădarea****... pisicii a mirat pe toată lumea*). În acelaşi timp, o entitate [+animat], [–personal] implică o serie de contexte specifice, în care sunt ocurente nume circumscrise câmpului animal / zoologic (cf., de pildă, ***Lătratul / scheunatul****... câinelui i-amirat pe toţi*) care însă, figurat, se pot utiliza adesea şi cu un

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

(5)a. ***Inteligenţacâinilor*** *surprindeoamenii de ştiinţă* (www.descopera.ro/.../10556846-inteligenta-cainilor-surprinde-oamenii-d...);
b. ***La reacciónde****esteperro**mesorprendió* (clip2social.com › ANIMALES).

Nici chiar în franceză (vb. *étonner*) tiparul apropriat nu este foarte bine reprezentat (cf. de ex., «***Le comportementdenotrechatte*** nous *étonne*», wamiz.com/.../le-comportement-de-notre-chatte...). Într-o serie de situaţii discursive se optează, fie pentru tiparul pasiv (cf. «Je *suis superétonnée* de la ***réactiondemonchien***», nosamisleschiens.fr › ... › Soigner son chien), fie pentru un verb sinonim, adesea (la fel ca şi în cazul românei şi al spaniolei) *surprendre* (cf., de ex., «… tout ça pour dire que ***le comportementdemonchien***m'*asurprise*», forum.doctissimo.fr › ... › Chiens).

3. Subiectul-stimulus [+animat] al vb. 'A MINUNA' (rom. *a minuna*, fr. *émerveiller*şi sp. *maravillar*)

3.1. Subiect [+ animat, + personal]

Și de această dată numărul contextelor în care verbul din română guvernează un subiect / substantiv [+animat, +personal] este relativ modest, cel mai adesea fiind vorba despre nume comune, sintactic, subiecte în interiorul unor enunţuri în care sursa reală a experimentării (minunării) nu este de regulă exprimată explicit printr-un grup prepoziţional. Într-o serie de situaţii, această sursă este evocată, în limitele unuia și aceluiași context, la nivelul altui tip de structuri, de pildă, printr-o atributivă relativă ce implică definirea categorială, prototipică (cf. *infra, oamenii / **care** spun franc și persoanele / **care** știu*...) sau se conturează discursiv, prin considerarea unui context mai amplu. Citǎm spre exemplificare:

(6) a. *Măminunează **oameniicare** spun franc ce gândescși mi-s dragi*[16] (www.minunat.eu/guest-post-ce-minuneaza-pe-otilia-pi...);
b. *Mă minunează **persoanele care**știu doar să vorbească și când vine vorba de*... (www.minunat.eu/guest-post-ce-minuneaza-pe-dudus/);
c. ***Lumea****care ne înconjoară ne fascinează şi neminunează în mod continuu* (www.descopera.ro/eticheta/iluzii...).

Tendinţa româneide a substitui enunţurile cu subiect [*+animat, +personal*] *prin enunţuri cu subiect* [*–animat*] poate fi admisă și cu privire la vb. *a minuna*, de această dată în absenţa unei presiuni concurenţiale manifestate din partea unui eventual sinonim. Este relevant în acest sens faptul că vorbitorul actual optează pentru enunţuri (cu structuri sintactice „apropriate") de genul: *Ne minunează **atitudineaunora**, Ne minunează **relaxarea oamenilor***[17], în detrimentul tiparelor

subiect [+uman], cf. ***Scheunatul*** *bărbatului ne-a mirat* (cf. *scheunat* [fig., fam.] „văicăreală, plângere"). În schimb, contexte de genul celor citate mai sus, cf. ?***Ironia / trădarea / bunul-gust***... (*al*) *pisicii a mirat*... nu pot fi validate decât pentru un cadru discursiv ficţional, non-referenţial, în acest caz nemaifiind vorba despre o simplă manifestare fiziologică, ci despre aspecte mult mai complexe, definibile în arie atitudinală şi comportamentală, chiar civilizaţional-culturală, coordonate specifice unui *modus uiuendi* prin excelenţă uman. În realitate, numai primul tip de contexte (structuri genitivale în limitele cărora se asociază un substantiv regent [+animal] și adjunctul său marcat [+personal]) s-au impus la nivelul limbajului comun, structura inversă (substantiv regent [+personal] asociat cu un adjunct [+animal]) fiind strict circumscrisă figurativului ficțional.

[16] Altfel spus, *mă minunează oamenii **prin franchețea lor** →mă minunează **franchețea** oamenilor*.

[17] V., în acest sens, numeroase exemple consemnate în Teleoacă (2017).

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

corespunzătoare cu subiect („pur") animat: *Ne minunează* ***unii prin atitudinea lor***,*Ne* ***minunează oamenii cu relaxarea lor***.

În franceză, tiparul cu subiect[+*animat, +personal*] este superior reprezentat (atât prin substantive comune, cât și proprii), comparativ cu româna, și stimulusul real fiind adesea exprimat explicit în contextul respectiv printr-un grup prepoziţional (cu prep. *avec*, *par*, *de* sau *grâce à*). Nu lipsesc însă nici situaţiile în care sursa propriu-zisă este deductibilă dintr-un context mai amplu, în acest caz impunându-se decodarea discursivă. Uneori, vb. *émerveiller* apare în structuri perifrastice cu valoare aspectuală (cf. *infra*, *continuer d'émerveiller*). Citǎm spre ilustrare:

(7) a. ***Scott et Tessa****continuent d'émerveillerle monde du patinage artistique****grâce à leur vitesse, àleur précision et à leur chorégraphie*** *splendide* (www.linguee.fr/francais-anglais/traduction/s'émerveiller.html);
b. ***Gostan****nousémerveille* ***avec Klanga****, son premier single en écoute* (www.aficia.info/actualite-musique/gostan-nous-emerveille-avec.../26764);
c. ***Elle*** *m'émerveille* ***cette fille*** (www.balovers.com/index.php?option=com)[18];
d. ***Les connaisseurs*** *de pékinnous émerveillent* ***deleurs aventures****...* (www.routard.com › ... › Vie pratique Chine);
e. *Ce jeune* ***burkinabé*** *de 23 ansa émerveilléle jury****par son analyse*** *qui...* (www.banquemondiale.org/.../the-world-bank-r...) ș.a.

Şi contextele corespunzătoare, consemnate pentru spaniolă, sunt relativ bine reprezentate, mai ales prin comparaţie cu româna[19].În unele dintre enunţurile excerptate, este exprimată ca atare şi sursa propriu-zisă a 'minunării' (v. structurile prepoziţionale cu *con*), alteori stimulusul real deducându-se, în limitele aceluiași enunţ, dintr-o secvenţă atributivă introdusă prin *que*și, mai ales, dintr-un context mai amplu:

(8) a. *No obstanteeste* ***Señor*** me *ha maravillado* (diccionario.reverso.net/espanol-frances/ha%20maravillado);
b. ***Una amiga****muy nuestra nosha maravillado* ***con esta súper labor***! (https://es-la.facebook.com/316727241746595/.../a.../478716988880952/);
c. *Una vez más****Yanni*** *nosha maravillado* ***con una explosivacombinación de saxo, jazz y violín armenio****en un increíble espectáculo que cautivará a cualquier...* (www.todo-mail.com › Arte › Arte);
d. ***El presbítero****Ramón Vinke nosha maravillado* ***con un magníficolibro*** 'La Devoción a la Virgen de lo...' (runrun.es/.../la-devocion-a-la-virgen-de-los-proceres-de-la-independenci...);
e. *Durante toda la semana****la monarca*** *nos ha maravillado durante su paso por...* (https://www.learner.org/jnorth/monarch/.../CorreoReal102909_Esp.html);
f.*Siempre mehan maravillado* ***los individuos****marginales****que*** *gastan al mes 1.800 € en drogas* (www.vozpopuli.com/.../Culturas-Literatura-Dos...) ș.a.

3.2. Subiect [+ animat, –personal]

[18]Un enunț emfatic, cu dubla exprimare a subiectului (atât pronominal, cât și substantival), responsabilă, în ultimă instanță, de marcarea intensivă a stimulusului respectiv (v., prin comparație, ***Cette fille*** *m'émerveille*). Subtextul acestui tip de enunț este următorul: (*Cette fille*)***extraordinaire*** (*m'émerveille*), altfel spus ***Elle****m'émerveille* ***par ses qualités extraordinaires***, într-un mod cu totul aparte enunțul ***Elle*** *m'émerveille cette* ***fille*** implicând sursa propriu-zisă, responsabilă pentru experimentarea stării de minunare *(calitățile extraordinare*, iar nu… *fata în sine*).

[19] Nu aceeași observație formulam în cazul vb. *extrañar*, mult mai modest reprezentat în astfel de tipare (v. *supra*, **2.1.**), aspect ce se cuvine a fi înţeles nu doar în relație cu concurența făcută acestui verb de (cvasi)sinonimele *asombrar* şi *sorprender* şi cu o anumită tendinţă de substituire a enunțurilor cu subiect [+personal] prin tipare cu subiect non-animat, ci inclusiv având în vedere poziția mai puțin solidă a tiparului actival vb. *extrañar* în spaniola actuală (v., de pildă, DRAE *online*).

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

În franceză, contextele cu subiect [+animat, –personal] sunt relativ bine reprezentate, în orice caz superior atestate comparativ cu situaţia consemnată *supra*, **2.2.**, pentru vb. *étonner*. Am putea explica acest aspect având în vedere (inclusiv) faptul că verbe precum fr. *étonner* (cf., în acelaşi sens, şi rom. *a mira*, respectiv sp. *extrañar*) implică mai profund, la nivelul semanticii intrinsece, ideea de ʻnedumerire', pe când, în cazul verbelor din paradigma 'minunării' predominantă este ideea de ʻîncântare' (v., în acest context, relaţia dintre animale şi iubitorii / fanii acestora, care nu sunt atât… nedumeriţi de un animal sau altul, cât mai ales… încântaţi, fascinaţi). Când subiectul respectiv este, morfologic, un substantiv, acesta se actualizează ca termen generic (cf. *animal / animaux, félidés*) şi, foarte adesea, ca nume concret (cf. *infra, chien, chat, lion, tigres* ş.a.), de regulă, sursa reală a experimentării nefiind detaliată în enunţul respectiv[20]:

(9) a. *Quand**les animaux**nousémerveillent* (www.rfi.fr/.../20160428-quand-animaux-nous-emerveillent);
b. ... *nos **chiens**nousémerveillenttous les jours un peu plus* (www.atara.be/site.../index.php?rub...);
c. *Tous vos **chats**m'émerveillent* (mtsa.over-blog.com/article-23118622.html);
d. ***Les chats**m'émerveillent tout particulièrement**pour leur capacité à communiquer**avec leur maître mais aussi avec d'autres animaux* (www.ladepeche.fr › Grand Sud › Tarn › Salles);
e. *Bizarement, **les Lions**, **Tigres** et autres **félidés** m'émerveillent*... (www.yabiladi.com/.../avez-vous-animal-domest...) ş.a.

Deşi mai puţin frecvent, în franceza actuală sunt valorificate şi enunţurile cu subiect [+animat, –personal] pronominal (cf., de ex., «Les moments partagés avec nos *animaux de compagnie* ont toujours quelque chose de spécial. ***Ils*** nous *émerveillent*, nous font rire, touchent notre cœur et... », www.hagen.com/france/).

Şi în spaniolă apar o serie de contexte cu subiect [+animat, –personal]. Dincolo de enunţurile cu nume generice (cf., de ex., "Siempre me *han maravillado **los animales*** que existieron antes de nuestra...", mentescuriosas.es/entelodonte-un-ancestro-de-l...), am consemnat multe contexte în care substantivul actualizează o accepţie particulară (cf. *infra, bichos* „boboci de gâscă", *mariposas* „fluturi", *delfines* „delfini" ş.a.):

(10) a. *En verdad memaravillan **los bichos**,me hacen muy feliz* (megustasermujer.org/en-verdad-me-maravillan);
b. *Ya sabes que a mí me maravillan **las mariposas***... (descubrelamagia.ning.com/.../2649861:Topic:5...);
c. *Y **los delfines**nos maravillan* (www.olatua.com/...en.../algo-mas-que-un-veler...) ş.a.

Într-o serie de situaţii, subiectul este subînţeles, numele concret al animalului respectiv fiind exprimat ca atare în limitele aceluiaşi enunţ sau în enunţul imediat anterior (cf., de ex., "Puedo decir que ***el gato*** puede ser el mejor amigo del hombre. Rodeada siempre de ellos me impresionan y me *maravillan* por la gran capacidad que tienen de adaptación y sobre todo el cariño incondicional que te muestran", www.notigatos.es › Gatos › Curiosidades) ş.a.

Româna face figură aparte, contextele cu subiect [+animat, –personal] fiind evident inferior reprezentate, prin comparaţie cu situaţia consemnată pentru limbile franceză şi spaniolă. Aspectul a fost înţeles de noi, pe de o parte, în relaţie cu opţiunea românei, în astfel de situaţii de

[20] În astfel de situaţii, cauzele responsabile de generarea stării de minunare sunt relativ uşor deductibile, acestea putând fi sintetizate în termenii unui număr limitat de stimuluşi (reali): aspectul fizic al unui animal, drăgălăşenia sa, temperamentul jucăuş, inteligenţa acestuia… În cazul subiectului uman, lucrurile se schimbă, având în vedere complexitatea fiinţei umane, ca specie superior evoluată, în consecinţă susceptibilă de a suporta abordări / definiri / delimitări / evaluări din multiple unghiuri.

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

comunicare, în favoarea tiparului reflexiv[21], pe de altă parte, având în vedere concurenţa făcută vb. *a minuna* de (cvasi)sinonimul *a fascina*[22]. În această ordine de idei, rezultă că satisfacerea într-un grad modest a contextelor cu subiect [+animat, –personal], în cazul rom. *a minuna*, nu va putea constitui un contraargument propriu-zis la observaţia formulată mai sus în legătură cu diferenţierea semantică (prezentând implicaţii în plan discursiv / enunţiativ) între verbele ce lexicalizează conceptele ‘a mira’, respectiv ‘a minuna’. Unicele contexte activ-tranzitive, atestate în pagini de limba română, reprezintă enunţuri cu subiect subînţeles, în economia cărora este exprimată uneori și sursa reală a experimentării minunării:

(11) a.***Papagalii****nu sunt obiecte sau jucării ci fiinţe extrem de inteligente, menite să trăiască și să neminuneze****cu unicitatea lor***! (www.4animale.ro/pasari/papagali/reproducere/agresivitatea...de.../3);
b. *Mari sau mici, iuți sau greoaie, blânde sau sângeroase, ele* (***păsările***, n.n.) *ne însoţesc pretutindeni, înviorează peisajul, ne încântă auzul, ne minunează* ***prin obiceiurile lor*** (www.slideboom.com/presentations/172342/pasari).

Superior valorificate sunt în schimb contextele reflexive, precum și enunţurile cu vb. *a fascina*:

(12) a. *De la mic la mare, ne minunăm* ***de peştişorii****coloraţipe care îi putem…* (www.ghiduri-turistice.info › BUSOLA CĂLĂTORULUI);
b. *Și dacă ieri ne-am minunat* ***de căţei****, haisă ne minunăm azi* ***de pisici*** (oanakovacs.com/manipulare-vs-loialitate/);
c. *Însotitori ai vieții noastre de zi cu zi,* ***pisicile****nefascinează, ne amuză și ne mai și sâcâie, cum poți rezista*? (https://carturesti.ro/carte/terapeutul-nostru-pisica-440893);
d. *... pe mine m-au fascinat de când mă știu* ***peștii*** (forum.acvarist.ro › ... › Acvaristica de apa dulce. › Inceputul) ș.a.

4. Consideraţii finale

În conformitate cu rezultatele cercetării întreprinse, putem admite o compatibilitate superioară a verbului din franceză, *étonner*, cu subiecte [+personal], comparativ cu verbele din română şi spaniolă, *a mira*, respectiv *extrañar*, în această ordine de idei corespondenţa stabilindu-se mai profund între fr. *étonner* şi rom. *a surprinde*, *a uimi*, respectiv între verbul francez menţionat şi sp. *sorprender*, *asombrar*. Având însă în vedere faptul că fr. *étonner* prezintă, pe de o parte, particularităţi semantico-sintactice şi argumentale care îl apropie de rom. *a mira*[23]și desp. *extrañar*, pe de altă parte, o serie de compatibilităţi, în speţă sintactico-argumentale, cu verbele din română *a uimi* şi *a surprinde*, respectiv cu sp. *asombrar*și *sorprender*, rezultă că relaţia de *corespondenţă dintre două / mai multe cuvinte* „*sinonimice*”, *aparţinând unor limbi* (*romanice*) *distincte, este cel mai adesea doar parţială*[24], dar şi că *acest concept al sinonimiei (perfecte, absolute) se impune a fi privit cu rezerve chiar în interiorul uneia şi aceleiaşi limbi*. Cu alte

[21] În Teleoacă, *Verbele de mirare*, am adus şi alte argumente în favoarea faptului că vb. *a minuna* este superior reprezentat în româna actuală în tipar reflexiv, iar nu activ-tranzitiv.
[22] Un verb prin excelență laic (cf. și glosarea acestuia, de pildă în NODEX 2002, prin „a face să fie cuprins de uimire și de admiratie; a încânta; a fermeca; a vrăji; a delecta; a desfăta”) și care implică, uneori, decodarea în conformitate cu o accepție mai degrabă negativă (cf., de pildă, *infra*, unul dintre contextele citate, în care sentimentul de fascinație trezit de feline [pisici] se cuvine a fi înțeles nu doar în termenii adorației, ci inclusiv în aceia ai superstiției și chiar ai fricii).
[23] Pentru discuţia detaliată, v. Teleoacă (2016a: 282–293).
[24] Pentru o discuție aprofundată, cf., de ex., Bell (2000: 24 și *passim*) sau Coşeriu (2001: 167 sqq.). V. și Teleoacă 2016b.

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

cuvinte, cazurile de sinonimie totală sunt mai degrabă izolate, majoritatea covârşitoare a corespondenţelor sinonimice realizându-se în virtutea unei relaţii de *cvasiechivalenţă*, iar nu de echivalenţă propriu-zisă. În acest context, urmărirea în paralel a comportamentului concret al unor verbe sinonimice dincolo de informaţia lexicografică, şi anume în plan discursiv-pragmatic (printr-o abordare *funcţională*, mai exact din perspectiva analizei detaliate a *configuraţiilor actanţiale* specifice[25]), s-ar putea dovedi o operaţie necesară în scopul realizării unor delimitări cât mai precise, în ultimă instanţă obiective, cât priveşte semantica *reală* a unui lexem sau a altuia.

Şi în cazul conceptului 'a minuna', tiparul cu subiect[+*animat, +personal*] este superior reprezentat în franceză. De această dată însă, spaniola nu se mai grupează cu româna, ci cu franceza, având în vedere faptul că sp. *maravillar* apare relativ mai frecvent în enunţuri cu subiect [+personal] comparativ cu verbul din română, *a minuna* (nu este exclus ca poziţia mai solidă a tiparului *activ* al vb. *maravillar*, prin raportare la verbul corespunzător din română, să justifice, fie şi parţial, aspectul menţionat).

(Mai) modesta atestare, în limbile romanice actuale (în speţă, în română şi în spaniolă) a verbelor care desemnează conceptele 'a mira', respectiv 'a minuna' cu subiecte marcate [+animat] nu constituie un aspect nefiresc, acest comportament reflectând *concordanţa cu încadrarea lexicografică* şi, implicit, semantica intrinsecă a verbelor respective. În unele situaţii, acelaşi aspect se poate explica – cel puţin într-o anumită măsură – având în vedere *concurenţa exercitată din partea unor verbe sinonimice* (v., în acest sens, relaţia dintre rom. *a mira* şi sinonimele *a uimi, a surprinde*, respectiv dintre sp. *extrañar* şi sinonimele *asombrar* şi *sorprender*) sau eventuala *reprezentare mai precară a tiparului activ* (este cazul rom. *a mira* şi al sp. *extrañar*, superior atestate în tipar reflexiv). Așa cum am avut ocazia de a constata, selectarea unui subiect [+animat, +personal] se asociază într-o serie de situații, în limitele unuia şi aceluiaşi context, cu exprimarea explicită a stimulusului real (sintactic, de regulă, un instrumental), aceasta în beneficiul acurateţei mesajului respectiv. Ilustrativă în acest sens este franceza prin cele două verbe, *étonner* şi *émerveiller*, nu şi româna, nici spaniola, limbi în care tendinţa de performare a unor enunţuri cu subiect (mai ales) [–animat] poate fi pusă (inclusiv) în relație cu opțiunea vorbitorului de a nu exprima stimulusul real în enunțurile cu subiect animat. În această ordine de idei, tendinţa limbilor romanice actuale, în speţă a românei, dar şi a spaniolei, de a substitui enunţurile cu subiect [+animat, +personal] prin enunţuri cu subiect [–animat] se cuvine a fi înţeleasă şi din perspectivă *enunţiativ-discursivă*: opţiunea pentru subiectul [–animat] corespunde de fapt opţiunii pentru exprimarea explicită (în poziţie sintactică de subiect) a stimulusului real, responsabil pentru experimentarea unei anumite stări (în cazul de faţă, de mirare / minunare), cu alte cuvinte reflectă opţiunea în favoarea unui tipar cât mai clar, dar și cât mai sintetic. Această tendinţă este mult mai puţin evidentă în cazul francezei (actuale), ai cărei vorbitori optează constant pentru exprimarea explicită a stimulusului real în limitele enunţului cu subiect animat. În ultimă instanţă, sunt aspecte ce ar putea prezenta relevanţă pentru *spiritul specific* al fiecăreia dintre limbile romanice considerate.

Contextele în care subiectul verbului 'a mira' prezintă trăsăturile [+animat], dar [–personal] sunt atestate mai degrabă sporadic pe internet, afirmaţie valabilă în special pentru limbile română şi spaniolă, nefiind însă exclusă nici pentru franceză. În schimb, enunţurile similare guvernate de fr. *émerveiller*și de sp. *maravillar* sunt relativ bine reprezentate. Discrepanțele de atestare a celor

[25] Şi, în această ordine de idei, verificarea gradului de satisfacere / non-satisfacere a unui *context diagnostic* sau a altuia.

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

două verbe de mirare în limitele unuia și aceluiași tipar au fost înțelese de noi în relație cu *diferenţele semantice matriciale* între verbele psihologice care desemnează conceptul 'a mira' (și care implică mai profund, la nivel intrinsec, ideea de 'nedumerire') şi cele care lexicalizează sensul 'a minuna' (şi în cazul cărora predominantă este ideea de 'încântare'). Modesta atestare a unor contexte similare (cu subiect [+animat], [–personal]) în română ar putea fi explicată având în vedere opţiunea românei, în astfel de situaţii de comunicare, mai ales în favoarea tiparului reflexiv, dar şi concurenţa făcută vb. *a minuna* de (cvasi)sinonimul *a fascina*.

BIBLIOGRAPHY

Lucrări de referinţă

Barque, Lucie, Antonio Fábregas, Rafael Marín, 2012, «Les noms d'état psychologique et leurs 'objets': étude d'une alternance sémantique», în *Lexique Septentrion* 20, Presses Universitaires, p. 21–41. *Online*: munin.uit.no/bitstream/handle/10037/4603/article.pdf?sequence=3 (site consultat în aprilie 2017).

Bell, Roger T., 2000, *Teoria şi practica traducerii* (Traducere de Cătălina Gazi), Iaşi, Polirom, Collegium, Litere.

Belletti, Adriana, Luigi Rizzi, 1988, "Psych-Verbs and theta-theory", în *Natural Language and Linguistic Theory*, 6, p. 291–352.

Coşeriu, Eugeniu, 2001, *L'homme et son langage*, Virginia, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling.

Grimshaw, J., 1990, *Argument Structure*, Cambridge (Mass.), The MITPress.

Marín, Rafael, Louise McNally, 2005, "The Aktionsart of Spanish reflexive psychological verbs", în Maier E., C. Bary și J. Huitink (eds.), *Proceedings of SuB9. Papers presented at the 9th Sinn und Bedeutung*.

Mathieu, Yvette Yannick, 1996–1997, «Un classement sémantique des verbes psychologiques», în *Cahier du CIEL, LADL &* LLI, Université Paris 7, p. 115–133.

Pustejovsky, James, 1991, "The Generative Lexicon", în *Computational Linguistics*, 17.4, p. 409–441.

Ramchand, Gillian Catriona, 2008, *Verb Meaning and the Lexicon. A first-phase syntax*, Cambridge (U.K.), Cambridge University.

Ruwet, Nicolas, 1972, «À propos d'une classe de verbes psychologiques», în Nicolas Ruwet, *Théorie syntaxique et syntaxe du français*, Paris, Éditions du Seuil, p. 181–251.

Ruwet, Nicolas, 1993, «Les verbes dits psychologiques: trois théories et quelques questions», în *Recherches linguistiques de Vincennes*, 22, p. 95–124.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2016a, „Structuri argumentale verbale în context romanic: 'a mira' în română, franceză şi spaniolă. Primul argument: Subiectul", în Iulian Boldea și Cornel Sigmirean (Editors), *The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Language and Discourse*, vol. 4, Tîrgu Mureș, Arhipelag XXI Press, p. 282–293.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2016b, „Desemnarea conceptului 'a (se) mira' în română, franceză şi spaniolă. Similitudini vs. divergenţe la nivel structural şi semantic", comunicare la *Cel de al 16-lea Colocviu Internaţional al Departamentului de Lingvistică: Lingvistică românească, lingvistică romanică, Bucureşti*, 25−26 noiembrie 2016.

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2017, „Concordanţe vs. discrepanţe între definirea lexicografică şi comportamentul discursiv al verbelor psihologice de mirare. Cu privire la conceptul ʻa (se) minunaʼ în limbile română, franceză şi spaniolă", comunicare la Conferinţa Internaţională *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity*, 4th Edition (GIDNI – 4), Tîrgu Mureş, 18–19 mai 2017.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, *Verbele psihologice de mirare. O abordare sintactico-semantico-pragmatică din perspectiva gramaticii cognitive în context romanic* (*română, franceză şi spaniolă*) [*Verbele de mirare*] (lucrare în curs de elaborare).

Tenny, Carol, 1994, *Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.

Izvoare

Diccionario de la Real Academia Española, 2001, la 22.ª edición, Madrid, Espasa Calpe, edición electrónica [*online*: www.rae.es/recursos/diccionarios/drae) (DRAE *online*).

Dicţionarul explicativ al limbii romane, 2009 (ediţia a III-a, revăzută şi adăugită), Bucureşti, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic Gold (DEX 2009).

Dicţionarul limbii române literare contemporane, 1955–1957, Bucureşti, Colectiv, Editura Academiei Române (DLRLC).

Ernout, Alfred, Antoine Meillet, 2001, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, Klincksieck (Ern.–Meillet 2001).

Larousse.fr.: encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne [*online*: www.larousse.fr/] (Larousse *online*).

Noul dicţionar explicativ al limbii române, 2002, Bucureşti – Chişinău, Editura Litera Internaţional (NODEX 2002).

Trésor de la langue française informatisé, Analyse et traitement informatique de la langue française – Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales [CNRTL] – Université Nancy, CNRS Éditions [*online*: atilf.atilf.fr/tlf.htm] (TLFi).

BDD-V4569 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:39 UTC)